

04 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

■ ΤΗΣ Ιφιγένειας Καλαντζή*

Άνοιξη μέσα από φθινοπωρινή ατμόσφαιρα

Για τη γεωργιανή ταινία «Απρίλης» της Ντέα Κουλουμπεγκασβίλι

🎬 Στα χνάρια του ρουμάνικου σινεμά της τελευταίας δεκαετίας, που μέσα από τον κινηματογραφικό ρεαλισμό επεδίωξε να ανοίξει διάλογο για πολλά ανείπωτα κοινωνικά ζητήματα, τη σκυτάλη μοιάζει να παίρνει τελευταία το γεωργιανό σινεμά, με μια περισσότερο πειραματική κινηματογραφική γραφή, αναδεικνύοντας νέα γενιά αξιόλογων Γεωργιανών σκηνοθετριών, όπως η Ντέα Κουλουμπεγκασβίλι, με τη νέα της ταινία «Απρίλης», που κέρδισε το Ειδικό Βραβείο της Επιτροπής, στο 81ο φεστιβάλ κινηματογράφου Βενετίας.

🎬 Στο νοσοκομείο μιας απομονωμένης επαρχίας στη Γεωργία, μετά από το ατυχές γεγονός του θανάτου ενός νεογνού κατά τη γέννα μιας ανήλικης, η διακεκριμένη γυναικολόγος και μαιευτήρας Νίνα (Ια Σουκιτασβίλι) απολογείται μπροστά στους γονείς, τον Διευθυντή και τον συνάδελφο μαιευτήρα και παιδικό της φίλο Ντέιβιντ (Κάκα Κιντσουρασβίλι). Οργανισμένος νεαρός πατέρας φτύνει απαξιωτικά την γιατρό, κατηγορώντας την ότι διεξάγει κρυφά παράνομες εκτρώσεις, κόντρα στα καθιερωμένα, να παντρεύουν τα έφηβα κορίτσια για να τεκνοποιούν. Με μοναδικό υποστηρικτή της τον Ντέιβιντ, η Νίνα ασφυκτιά σ' αυτή τη δύσκολη συγκυρία, ενώ πιστά αφοσιωμένη στο λειτούργημά της, συνεχίζει να προσφέρει ανιδιοτελώς τις υπηρεσίες της στις απελπισμένες νεαρές επαρχιωτούλες.

Επιχειρώντας να αποκαλύψει τις κραταιές πατριαρχικές συνειδήσεις στην επαρχία, η Κουλουμπεγκασβίλι μιλάει για το δικαίωμα των γυναικών στην αυτοδιάθεση του σώματός τους, με πρόσβαση σε γυναικολογική περίθαλψη και μεθόδους αντισύλληψης. Στην προσπάθειά της να χρησιμοποιήσει το σινεμά, όχι για ψυχαγωγία, αλλά ως μέσο για να καταγγείλει ευρέως μια βαλτωμένη κοινωνική κατάσταση, υιοθετεί μια σκοτεινή, πειραματικών και πρωτοποριακών εκφάνσεων κινηματογραφική γλώσσα, για να αναδείξει αποτελεσματικότερα την ψυχολογική συντριβή της πρωταγωνίστριας, που ρισκάρει υπόληψη και καριέρα, φτάνοντας οριακά

ως την αυτοθυσία, αναφέροντας συχνά «αν δεν το κάνω εγώ, θα βρεθούν άλλοι...», υπονοώντας τον κίνδυνο που διατρέχουν οι γυναίκες χωρίς επιστημονική περίθαλψη. Ανήμπορη να μοιραστεί «ανείπωτες» αμαρτίες αιμομιξίας και παιδεραστίας, διάγει βίο μοναχικό. Σέρνοντας «βαρύ σταυρό», σε μια ψυχοφθόρα και οριακά μαζοχιστική ψυχική υπόσταση, υποφέρει από αϋπνίες και στοιχειώνεται από εφιαλτικά οράματα, όπου απεικονίζεται ως αλλόκοτο πλάσμα, ενώ η καταρρακωμένη της λίμπιντο την ωθεί σε βραδινές εξορμήσεις με το αμάξι της, αναζητώντας τη σεξουαλική παρηγοριά αγνώστων. Η Κουλουμπεγκασβίλι ήδη από την πρώτη της ταινία «Εν αρχή», που προβλήθηκε πέρσι στις ελληνικές αίθουσες, επεδίωκε να αναδείξει την καταπιεσμένη γυναικεία ψυχοσύνη, μέσα από τη σκοτεινή ιστορία ενός βιασμού, μετατρέποντας το σινεμά σε σύγχρονο ψυχοκοινωνικό εργαλείο, για να αποκαλύψει πως καταπίεση και πατριαρχία γεννούν τέρατα.

🎬 Η ρεαλιστική τάση επιτυγχάνεται μέσα από μεγάλης διάρκειας σταθερά πλάνα, που προσδίδουν μεγαλύτερη αληθοφάνεια, καθώς πρόκειται για σενάριο βασισμένο σε πραγματικά δεδομένα, που διερεύνησε η ίδια η σκηνοθέτρια στην επαρχία. Παράλληλα, η επιλογή της να χρησιμοποιήσει ερασιτέχνες, πλάι σε διακεκριμένους Γεωργιανούς ηθοποιούς, ενισχύει την αυθεντικότητα. Μέσα από τις αδιάκοπες λήψεις της κάμερας καταγράφονται με σκηνοθετική ποικιλία οι διαφορετικές οπτικές γωνίες όσων μιλάνε, στις σκηνές διαλόγων, ενώ η μετωπική αντιμετώπιση ρεπορταζιακού στυλ προσδίδει αίσθηση δικαστηρίου, με την κάμερα να στέκεται ως σκληρός κριτής απέναντι στην πρωταγωνίστρια, τονίζοντας την επικριτική στάση της κοινωνίας. Εξίσου σημαντική, στις ίδιες σκηνές απολογίας, είναι και η τοποθέτηση των μορφών στο πλάνο. Με την επιφάνεια ενός γραφείου να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του κάδρου, χωρίζοντάς το σε τρεις κάθετες ζώνες, η Νίνα τοποθετείται μοναχή της αριστερά,

ενώπιον των κατηγορών της, στα δεξιά. Η ταχύτητα με την οποία διαβάζεται στεγνά και διαδικαστικά η ιατρική γνωμάτευση, για το θάνατο του νεογνού, ανακαλεί το γαλλικό δικαστικό δράμα «Σεντ Ομέρ» (2022/Αλίσ Ντιόπ).

🎬 Ωστόσο, για να μεταφέρει τη δυσφορία και την ψυχολογική κατάσταση της πρωταγωνίστριας, η Κουλουμπεγκασβίλι καταφεύγει στο πειραματικό σινεμά, εισάγοντας εμβόλιμα πλάνα με τα όνειρά της. Η ταινία ανοίγει και κλείνει με μια περίεργη ονειρική εικόνα της Νίνα, που επανέρχεται, όπως και στην πειραματική ταινία «Κάτω από το δέρμα» (2013/Τζόνθαν Γκλέιζερ), απεικονίζοντας πώς αντιλαμβάνεται η πρωταγωνίστρια τον βαθιά πληγωμένο ψυχικά εαυτό της. Μέσα από μακρινό πλάνο, σε μαύρο φόντο ή κάποιο σκοτεινό βραδινό τοπίο μιας λίμνης, εμφανίζεται ένα αλλόκοτο, δυσκίνητο και γυμνό, πλαδαρό πλάσμα, που ασθμαίνει, σαν μια παραμορφωμένη υπέρβαρη και υπέργρηρη εκδοχή της Νίνα. Η ψυχική αναστάτωση που της στερεί τον ύπνο σκιαγραφείται στις σκηνές που στέκεται στο σπίτι γυμνή, αμίλητη και σκεπτική, ενώ η μοναξιά της μεταφέρεται μέσα από τα όνειρά της, όπου φαντασιώνεται τον Ντέιβιντ, τότε να την αγκαλιάζει, τότε να κοιμάται γυμνός δίπλα της.

Σε πλάνα υποκειμενικής κάμερας, καταγράφεται η Νίνα να οδηγεί σε αφιλόξενους σκοτεινούς επαρχιακούς δρόμους, διασχίζοντας χωριά, αγρούς, βενζινάδικα και νυχτερινά παζάρια βοοειδών, επιχειρώντας να ξορκίσει τη μοναξιά της, ρισκάροντας μέσα από

τις τυχαίες ερωτικές συνενυρέσεις. Ενίοτε, με υποκειμενική κάμερα καταγράφονται και εξορμήσεις της πρωταγωνίστριας στην ανοιξιάτικη φύση, καθώς όπως μαρτυράει και ο τίτλος, τα γεγονότα διαδραματίζονται Απρίλη μήνα, παρά τη φθινοπωρινή ατμόσφαιρα, που ταιριάζει στην ψυχοσύνη της. Έτσι, η οθόνη γεμίζει από λιβάδια με κατακόκκινες παπαρούνες ή ανθισμένες αμυγδαλιές, ειδυλλιακά πλάνα έντονων χρωμάτων, που αντιστοιχούν στην εποχή που διαδραματίζεται η ταινία, στον αντίποδα της σκοτεινής ιστορίας που αφηγείται, σε κινική αντίφαση με τον τίτλο.

Στο μεγαλύτερο μέρος της ταινίας όμως, παρεμβάλλονται σταθερά, μεγάλης διάρκειας πλάνα οργωμένων αγρών, όπου καταγράφεται η ένταση μιας καταιγίδας, ως προμήνυμα του ψυχικού φορτίου που καλείται να διαχειριστεί η πρωταγωνίστρια, μετά από κάθε επέμβαση, ανακαλώντας και την ωμότητα της ανθρώπινης κατάστασης στην αστυνομική ταινία «Ανθρωπότητα/Humanité» (1999/Μπρουνό Ντυμόν). Μέσα από τα σχεδόν ακίνητα σταθερά αυτά μονοπλάνα, η σκηνοθέτρια επιμένει να αποτυπώσει το δέος της φύσης, μεταφέροντας τη σκληρή καθημερινότητα των αγροτικών πληθυσμών της υπαίθρου, όπως στις πειραματικές ταινίες του Κάρλος Ρεϊγάδας, όσο και μια «μεταφυσική» αίσθηση «οργής Θεού», όταν αποκαλύπτονται αποσιωπημένες αποτρόπαιες πράξεις και η συγκαλυμμένη στυγνότητα. Παράλληλα, η βάνουση δύναμη της φύσης συσχετίζεται με τη σαρκική διάσπαση της γυναικείας κατάστασης, που εγκωμιάζεται σε

αυτή την ταινία, απεικονίζοντας σοκαριστικά αποσπάσματα από πραγματικό τοκετό, φυσικό και με καισαρική, με το γυναικείο σώμα διαρκώς να συστέλλεται και να διαστέλλεται, γεμάτο ενοχές και ερωτικές επιθυμίες.

🎬 Με το σταθερό πλάνο να εγκλωβίζει την πραγματικότητα σε ό,τι φαίνεται μέσα από το κάδρο, εκφράζοντας και το αδιαπέραστο υπαρξιακό αδιέξοδο της πρωταγωνίστριας, πολλά αποκαλύπτονται μέσα από το ηχητικό πεδίο, διατηρώντας μυστήριο και αγωνία μέσα από την αμφισημία και την ανωνυμία. Στην εισαγωγική σκηνή του αλλόκοτου πλάσματος, παράλληλα με τις ανάσες, ακούγονται παιδικά γέλια και φωνές, ανακαλώντας την παιδική ανάμνηση της πρωταγωνίστριας με τον καλύτερό της φίλο, δηλαδή τον Ντέιβιντ. Η ιστορία που η Νίνα αφηγείται στον άγνωστο άντρα, περιγράφοντας πόσο ο φόβος την αδρανοποίησε όταν η αδερφή της μικρή, είχε κολλήσει στον βάλτο, αντανάκλα το συναίσθημα απόγνωσης και αδιεξόδου που νιώθει και στο παρόν. Ενίοτε, η ταινία βρίθει από περίεργους ήχους που εντείνουν αινιγματική ασάφεια και μυστηριακή ατμόσφαιρα. Ήχοι βροχής και καταιγίδας στους αγρούς, σκυλιά που αλυχτούν νύχτα, κουδουνάκια προβάτων τη μέρα, το τικ-τακ του ρολογιού στο γραφείο του Ντέιβιντ, το νερό που βράζει, όταν η Νίνα δυσκολεύεται να κοιμηθεί. Στις πειραματικές παρεμβολές των ονείρων της, ακούγονται βιομηχανικοί ήχοι, θυμίζοντας την αλλόκοτη ατμόσφαιρα του «Eraserhead» (1977/Ντέιβιντ Λιντς), ενώ στην πρώτη εξόρμησή της, όπου αναζητά αγνώστους στη βραδινή επαρχία, ακούγεται η μυστηριώδης πειραματική μουσική ανεπαίσθητου πνευστού, συνοδεία ρυθμικών κρουστών, του πρωτοποριακού Βρετανού συνθέτη ηλεκτρονικής μουσικής Μάθιου Χέρμπερτ, που επιμελήθηκε την πρωτότυπη μουσική της ταινίας.

* Η Ιφιγένεια Καλαντζή είναι θεωρητικός-κριτικός κινηματογράφου, ifigenia.kalantzi@gmail.com